

Onzekerheid

In het nieuws van de laatste weken is het woord onzekerheid vast het meest gebezigde. De onzekerheid betreft niet alleen de economische vooruitzichten, maar ook de politieke en sociale. De overmoed van de jaren voor de financiële en economische crisis is omgeslagen, alle groene scheuten en herstel van de winstgevendheid van veel bedrijven ten spijt. De balans was zoek, is zoek en blijft vooralsnog zoek in de geglobaliseerde economie. De periode van acute crisis wordt gekenmerkt door het financieren van de meest cruciale onderdelen, waarna een langere periode van aanpassing moet volgen aan de nieuwe omstandigheden. Maar aanpassen aan wat? De onzekerheid die dagelijks over ons wordt uitgestort doet vermoeden dat geenszins duidelijk is waaraan die aanpassing moet plaatsvinden. Is het aan nieuwe internationale economische verhoudingen, aan nieuwe politieke verhoudingen, binnenlands of buitenlands of een combinatie hiervan, het blijft allemaal volstrekt onduidelijk. Naarmate de onzekerheid voortduurt, neemt de onrust over het gebrek aan richting toe en hebben regeringen een steeds groter legitimiteitsprobleem. In deze omstandigheden neemt het gevaar toe dat de politieke leiders van richtinggevende landen, zoals de VS, China, Duitsland, Frankrijk, Brazilië en Japan, het politieke zicht ver-

liezen op de internationale balans en zich steeds meer gaan toelleggen op de nationale belangen.

Leiderschap

In eerdere perioden van grote onbalans, duurde het ook lang voor de politieke en economische toonaangevende landen het heft in handen namen en begonnen aan de reparatie van de verhoudingen. Pas nadat de belangrijkste tegenstellingen tussen deze landen waren weggewerkt, kon het herstel echt aanvangen. In de jaren '70, een periode van grote monetaire onrust, olieprijsverhogingen en politieke onrust over het internationale economische systeem, duurde het een cruciale en moeilijke twee à drie jaar voordat, nieuw gekozen, leiders elkaar vonden in een informeel overleg, wat we nu kennen als de G-8 bijeenkomsten. De gespreksverslagen van de eerste bijeenkomsten in Rambouillet in 1975 en in Costa Rica in 1976 laten zien dat het even duurde voordat men de implicaties van de roerige jaren van daarvoor politiek en economisch kon verwerken en omzetten naar een consensus over de richting van het herstel. In de jaren daarvoor waren de leiders hopeloos verdeeld over ongeveer alles en binnen de bestaande internationale instituties werden oplossingsrichtingen geblokkeerd door nationale belangenbehartiging. De openhartige discussies over die verschillen legden de basis voor een nieuw vertrouwen en kon de blokkades over noodzakelijke hervormingen wegnemen.

Spel op de wagen

Hoewel de gespreksverslagen van de huidige G-20 vergadering niet

beschikbaar zijn en niet duidelijk is hoe openhartig de gesprekken zijn, kan de indruk niet weggenomen worden dat de huidige besprekingen nog niet kunnen tippen aan die van de jaren '70. Dat heeft deels te maken met de omvang van de groep en de grote politieke en culturele verschillen. In de jaren '70 draaiden de gesprekken om het herstel van de visie binnen het trans-Atlantisch partnerschap. Hoewel de verschillen in de jaren voorafgaand aan de crisis groot waren geworden, bleek het, onder druk van de crisis, mogelijk om de verschillen in visie tussen de 5 belangrijkste spelers (VS, Frankrijk, Duitsland, Japan en Groot-Brittannië) te slechten. Frankrijk, Duitsland en de VS waren daarin toonaangevend. In de huidige omstandigheden is nog steeds onduidelijk welke landen een dergelijk rol kunnen spelen om het spel weer op de wagen te krijgen. De VS en China zijn daarin cruciaal, maar staan geheel anders in het leven in termen van politieke en economische tradities en ervaring met nemen van verantwoordelijkheid die de nationale belangen overstijgt.

Het vertrouwen om tot een gezamenlijke visie te komen is niet groot. Ook aan de acceptatie van het leiderschap op politiek en economisch gebied schort het nog behoorlijk en verklaart deels dat de gesprekken in de huidige crisis in een grote groep plaatsvinden. Het is eerder een teken van wantrouwen en nationale focus van de regeringsleiders. Kortom, de G-20 is niet het gremium gebleken dat het begin inluidt van een herstel van vertrouwen en een visie ontvouwt hoe de onbalans in de wereld zal

worden aangepakt. Bij het uitblijven van een dergelijke internationale visie zal de nationale aanpassing (vaak ten koste van andere landen) aan kracht winnen. Het herstel van de economie van enkele landen, getrokken door de export, lost de problemen van de tekortlanden niet op en zal de druk om importen aan banden te leggen vergroten. Immers, de mogelijkheden voor financiering van de tekorten zijn al opgebruikt in de acute fase van de crisis. In een dergelijk scenario wordt de parallel met de jaren '30 van de vorige eeuw groter en die met de jaren '70 kleiner.

Lotsverbondenheid

De huidige onzekerheid is een uiting hiervan en het maakt het voorstellen van ontwikkelingen, ook in de internationale energiemarkten, er niet gemakkelijker op. Studie van de processen in eerdere intens onzekere perioden bieden wel inzicht in wat er zou moeten gebeuren, maar de huidige politieke en sociale onrust in veel landen zorgt ervoor dat de huidige, cruciale, leiders niet of nog moeilijk over de grenzen heen kunnen kijken. Kennelijk is de nood nog niet hoog genoeg om lotsverbondenheid centraal te zetten en de concurrentie om positie even terzijde te kunnen schuiven, zodat de onzekerheid geen verder bezit kan nemen van de nationale en internationale publieke ruimte. Onzekerheid is voorlopig een blijvertje.

Coby van der Linde is hoofd van het *Clingendael International Energy Programme*, hoogleraar *Geopolitiek en Energiemanagement* aan de *Rijksuniversiteit Groningen* en lid van de *Energieraad*.